

Українська мова 7 клас.

Частка. Групи часток.

Підготувала:
вчитель укр.мови Стрембицька Л.А.

Частка (рос. частица) — службова частина мови, яка вносить у речення різні додаткові відтінки або служить для утворення нових слів або форм слова. Наприклад: 1. *Лиш до доброї криниці йдуть люди пити водиці.* 2. *Якби свині крила, вона б і небо зрила.* 3. *Каже казна-що, аби пара дарма з рота не йшла* (Нар. творчість).

Частки можуть входити до складу членів речення, але самотійно членами речення не виступають.

За значенням частки поділяються на модальні, словотворчі та формотворчі.

Модальні частки виражають різні додаткові смислові відтінки значень слів, словосполучень або цілих речень.

Розряди часток

Модальні	Словотворчі	Формотворчі
Надають додаткових відтінків у значенні: <i>не, так, ото, лише, ну, і, аж</i>	Утворюють нові слова: <i>ні-, не-, аби-, де-, -сь, будь-, -небудь, казна-, хтозна-, -же (-ж), -би (-б)</i>	Утворюють форми дієслів, зворотні дієслова, найвищий ступінь порівняння: <i>би(б), хай, -ся (-сь), як-, най-, -що</i>
<i>Так, я знаю. Ну спробуй дізнатися.</i>	<i>недавно, деякий, будь-хто, колись, авжеж, мовби</i>	<i>читав би, хай читає, одягатися, найближчий, якнайближчий</i>

Групи модальних часток за значенням

Група	Частки	Приклади
Вказівні (вказівка на предмет, дію, місце)	<i>це, оце, ось, ото, то, от, он, зен, осьде</i>	От мурована церква з високою дзвіницею (<i>Марко Вовчок</i>)
Означальні (увираження значення окремих повнозначних слів)	<i>мало не, трохи не, майже, ледве, саме, справді, точно</i>	Гнуться мало не до землі струнки білі берези (<i>І. Франко</i>)

Підсилювальні (підсилення виразності)	<i>і, й, та, таки, аж, ж, же, а, бо, то, навіть, ну</i>	Мені аж страшно, як зга- даю оту хатину край села (Т. Шевченко)
Видільні (виділення окремих слів)	<i>тільки, лише, лиш, хоч, хоча, хоч би, саме</i>	Лиш сонях спав, хоча й не мусив (М. Вінграновський)
Власне модальні (вносять у висловлювання сумнів, припущення, невпевненість)	<i>мов, мовляв, чи, наче, ніби, мовби, навряд, чи не, навряд чи, ну</i>	Галя мов не чула... (Панас Мирний)
Стверджувальні (виражають ствердження)	<i>так, а вжеж, атож, а якже, еге</i>	Акжеж , такий у нас ведеться звичай (Леся Українка)
Питальні (виражають запитання)	<i>чи, хіба, неже, ну</i>	Чи ж неповторне можна повторити? (Л. Костенко)
Заперечні (виражають заперечення)	<i>не, ні, ані</i>	Мудрість у голові, а не в бороді (Нар. творчість)
Спонукальні (виражають спонукання до дії)	<i>бодай, бо, но, годі</i>	„Дивіться. Дивіться- бо! ” – крикнув Колесник (П. Мир- ний)
Огличні (надають відтінку радості, здивування, захоплення)	<i>як, який, що за, що то за</i>	Як гаряче можна у світі любити! (Д. Ткач)

Формотворчі частки служать для утворення форм умовного і наказового способів дієслова. Наприклад: 1. *Дивлюся на море широке, глибоке, поплив би на той бік — човна не дають* (Т. Шевченко). 2. *Хай ллються співи голосні* (В. Сосюра).

Спишіть речення, вставляючи пропущені формотворчі частки.

*Би (б),
хай, нехай*

1. Пішов ... я в Україну, пішов ... додому, там ... привітали, зраділи б старому (Т. Шевченко). 2. ... я загину, та ... сяє над людьми сонцем правда і надія (Леся Українка). 3. ... шумить єдиним світлим шумом світлий Дніпр (М. Рильський). 4. Я хотіла ... людям для підмоги у кожну мить подати голос свій (В. Ткаченко).

Словотворчі частки служать для утворення нових слів і виступають як префікси або суфікси. Наприклад: 1. *У нашій раї на землі нічого кращого немає, як тая мати молодая з своїм дитяточком малим.* 2. *Без ворогів можна в світі як-небудь прожити* (З тв. Т. Шевченка).

Спишіть прислів'я, вставляючи пропущені букви. У виділених словах позначте словотворчі частки як префікси або суфікси.

1. Ніколи не кажи, що не вмі..ш, а завжди кажи, що навчишся.
2. Деколи й таке буває, що пал..ця стріляє. 3. Колись і на нашій вул..ці буде свято. 4. Краще ..мóвчати, ніж абищо ..казати. 5. Як-небудь зробив, то й дірку від бубл..ка заробив. 6. ..першу бозна-як хвалилися, а тоді з сорому крізь землю провалилися. 7. Сова хвалилася, що в неї діти якнайкращі в світі (*Нар. творчість*).

Спишіть текст, ставлячи розділові знаки при дієприслівникових зворотах. Підкресліть частки. Визначте, до якої групи за значенням вони належать.

Аж за селом на обрії стоїть собі самотнє дерево в хлібах. Його чублять вітри. У грозу б'є блискавка поруч, але ж у дерево не влучає. Навіть трактори оборюють це місце вивертаючи ріллю під новий урожай. Навесні стара яблуня розвивається, шелестить листям радіючи сонцю. І раптом вибухає білим цвітом, неначебто біла хмарка летить над полем. Хіба не диво? Через усе літо яблуня бредє пшеницями, що колосяться зелено-бузковою хвилею захоплюючи дерево. Та ось хліба споловіли, налився золотом важкий колос і похилився. Дерево ж стало темно-зеленим. Підійди ближче — а по ньому, неначе ліхтарики, восково-жовті яблучка світять (В. Довжик).

Уведіть в подані речення стверджувальні, заперечні, питальні й окличні частки. Перероблені речення запишіть. Поміркуйте, як увиразнився зміст речень.

1. Я відчув полегшення тієї миті. 2. Гарні квіти розцвіли під вікном.

Попрацюйте в парах. Спишіть речення, добираючи з довідки потрібні частки. Визначте групи часток за значенням.

1. ... той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив (*Леся Українка*). 2. ... нудитись, складаючи руки; кличе робітників рідна земля! (*П. Грабовський*). 3. Дорога — ... завжди таї́на, в її незвіданості й нерозгаданості є щось спільне з людською долею (*О. Гончар*). 4. ... неповторне можна повторити? (*Л. Костенко*). 5. З жарту часом ... біда буває (*М. Старицький*). 6. ... повійнуло свіжістю надворі! (*М. Зеров*). 7. ... забувай за отчий свій поріг (*А. Машишко*).

Д о в і д к а: лиш, годі ж, це, чи, і, як, не.

Розвиток зв'язного мовлення. Переклад тексту.

360. Перекладіть текст українською мовою і запишіть. Підкресліть частки.

Дорогие читатели, хотите ли вы поговорить с писателями? Встретиться с ними не так уж трудно. Я могу вам дать точный адрес: библиотека.

Всё самое важное и интересное, о чём могли бы рассказать писатели, вы найдёте в их книгах: узнаете, как живут народы разных стран, узнаете о великих открытиях науки и техники, о звёздах и планетах, о растениях и животных.

Что бы ни делали, чем бы вы ни занимались, вам всегда понадобится умный и верный помощник — книга (С. Маршак).

а́дрес — адре́са

откры́тие — відкриття́

Домашнє завдання.

Виконати впр.359